

Список використаних джерел:

1. Економічні ризики: методи вимірювання та управління: навчальний посібник / Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І.; за заг. ред. Скопенко Н.С. К. : НУХТ, 2021. 344 с.
2. Толстова А.В., Хоменко К.В. Методика оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2018. № 63. С. 187-195.
3. Каличева Н. Є. Підходи до управління конкурентними перевагами підприємств залізничного транспорту. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 21. С. 86-91.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАПАСІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мізік Ю. І., канд. екон. наук, доцент, Юнг Р. В., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Військова агресія росії проти України викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів. У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, що майже третина від довоєнного рівня [1].

Внутрішній аудит завжди був на передовій захисту інтересів інвесторів і спільноти в широкому бізнесовому розумінні. Безумовно, війна в Україні накладає суттєві обмеження на функціонування внутрішнього аудиту, адже на перший план вийшли питання фізичної безпеки працівників. Утім, багато в чому досвід роботи під час пандемії став у пригоді.

Організація ефективного аудиту в умовах воєнного стану потребує передовсім якісної інформаційної бази для його виконання щодо суб'єкта господарської діяльності. Інформаційна база містить інформацію, тобто відомості, отримані аудитором із різних джерел, які корисні й потрібні для прийняття управлінських рішень і формування судження аудитора про об'єкт аудиту. Організація і формування джерел надходження своєчасної, обґрунтованої та оперативної інформації, необхідної для виконання аудитором своїх функціональних обов'язків являє собою інформаційне забезпечення аудиторського процесу. Завданням інформаційного забезпечення є інформування учасників аудиторського процесу щодо стану, якості функціонування об'єктів перевірки та відповідності діяльності підприємств нормативно-правовим актам та законодавству. Це засвідчує вагому роль інформаційного забезпечення у виконанні аудиту.

Об'єктами внутрішнього аудиту виробничих запасів є:

- 1) кількісне та якісне приймання запасів від постачальників, а також при внутрішньому переміщенні в міжцеховому напрямку, між матеріально відповідальними особами, складами та виробництвом;
- 2) умови зберігання запасів і закріплення матеріальної відповідальності;

- 3) норми витрат сировини і матеріалів на виробництво та їх дотримання;
- 4) МШП, їх використання та цілісність;
- 5) первинна документація з обліку запасів досліджується в частині достовірності відображених у ній господарських операцій;
- 6) бухгалтерський облік та звітність вивчаються в частині достовірності даних щодо залишків та руху виробничих запасів, відображених у них;
- 7) примітки до фінансової звітності;
- 8) брак та пошкодження запасів;
- 9) недостача цінностей та шкода, виявлені при інвентаризації, їх обґрунтованість та відповідальні особи.

Внутрішній аудит виробничих запасів спрямовано на вирішення завдань пов'язаних, з: правильністю відображення в обліку надходження, наявності та вибуття (відпуску) виробничих запасів; формуванням фактичної собівартості запасів; дотриманням вимог щодо документального оформлення операцій в бухгалтерському обліку; контроль за збереженням запасів в місцях їх зберігання (матеріально відповідальних осіб); контролем за дотриманням встановлених організацією норм запасів, які забезпечують безперервну діяльність виробництва; виявленням неліквідних та надмірних залишків запасів; перевіркою правильності розкриття інформації у облікових регістрах та формах фінансової звітності; проведенням аналізу забезпеченості та ефективності використання виробничих запасів та ін.

Для вирішення поставлених завдань внутрішнім аудиторам необхідно виділити основні складові виробничих запасів та мати певне інформаційне забезпечення, яке спрямоване на розкриття питань, пов'язаних з проведенням аудиту.

Основним інформаційним джерелом внутрішнього аудиту виступають первинні документи, які мають безпосередній вплив на формування бухгалтерських записів, складання облікових регістрів та форм звітності. Первинні облікові документи в процесі внутрішнього аудиту можна класифікувати наступним чином:

– наказ про облікову політику підприємства регламентує методи оцінки та вибуття запасів, а також особливості документального та бухгалтерського оформлення операцій з обліку виробничих запасів;

– бухгалтерські документи з обліку виробничих запасів надають внутрішньому аудитору інформацію стосовно наявності та руху виробничих запасів: накладна; податкова накладна з ПДВ; прибутковий ордер; акт про приймання матеріалів; картка складського обліку матеріалів; матеріальний ярлик; відомість на поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів (пристроїв); картка обліку МШП; замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристроїв); особова картка обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв; лімітно-забірна картка; накладна-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів; сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу; акт вибуття МШП; акт на списання інструментів (пристроїв) та їх обмін на придатні та ін.;

– аналітичні документи: висновок аналітичного відділу про стан забезпеченості запасами та ефективності їх використання і т.д.

Перевірка розглянутих документів дозволить внутрішнім аудиторам виділити основні порушення операцій з обліку виробничих запасів та отримати аудиторські докази за допомогою наступних методів внутрішнього аудиту:

- інвентаризація використовується для підтвердження фактичної наявності виробничих запасів. В ході перевірки аудитори можуть самі здійснювати інвентаризацію або спостерігати за процесом її проведення;

- перерахунок даних для підтвердження достовірності арифметичних підрахунків виробничих запасів, відповідності їх величині, відображеній в первинних документах і облікових регістрах бухгалтерського обліку;

- підтвердження використовується для отримання інформації про правильне відображення в бухгалтерському обліку проведених господарських операцій і залишків на рахунках обліку виробничих запасів;

- перевірка дотримання правил обліку окремих господарських операцій застосовується при контролі за обліковими роботами, які виконуються бухгалтерією та кореспонденцією рахунків з руху виробничих запасів;

- усне опитування використовується в ході отримання відповідей на запитання аудитора для попередньої оцінки стану обліку виробничих запасів;

- перевірка документів застосовується аудитором для підтвердження правильності відображення в бухгалтерському обліку надходження, наявності і вибуття виробничих запасів, а також обґрунтованості їх оцінки та повноти і своєчасності їх відображення в регістрах бухгалтерського обліку; - дослідження використовується в ході перевірки операцій, відображених в первинному обліку, журналах-ордерах, відомостях, Головній книзі, фінансовій звітності. Особливу увагу слід приділяти на відповідність сум оборотів і залишків в регістрах синтетичного і аналітичного обліку; - аналітичні процедури застосовуються при зіставленні наявності виробничих запасів в різні періоди, даних звіту про їх рух з даними бухгалтерського обліку при оцінці співвідношень між різними статтями звіту і порівнянні їх з даними за попередні періоди.

Аудиторські процедури підрозділяються на ті, які:

- проводяться до інвентаризації. До проведення інвентаризації внутрішній аудитор отримує документи про результати попередніх інвентаризацій, аналізує структурні і кількісні зміни запасів, отримує інформацію про місця їх зберігання, а також про організацію інвентаризаційної роботи;

- використовуються під час інвентаризації. Внутрішній аудитор може бути присутнім при інвентаризації, яка проводиться в останні дні звітного або в перші дні наступного року.

- використовуються після проведення інвентаризації. Внутрішній аудитор застосовує математичні методи, які з певною вірогідністю дозволять оцінити величину виробничих запасів. При проведенні інвентаризації запасів застосовуються наступні аналітичні процедури: порівняння фактичних показників з нормативними, плановими, прогнозними значеннями; перевірка відповідності синтетичного і аналітичного обліку. Для використання даних

процедур аудиторів необхідно мати чітку методичку проведення перевірки, яка розробляється на стадії планування та спрямована на збір аудиторських доказів з метою проведення аналізу та впровадження заходів щодо підвищення ефективності використання виробничих запасів.

Проведення внутрішнього аудиту операцій з обліку виробничих запасів повинен складатися з наступних етапів:

а) на першому етапі аудиту виробничих запасів необхідно провести перевірку своєчасності, повноти проведення інвентаризації виробничих запасів і контролю виконання договорів з постачальниками й покупцями відповідних запасів. При цьому аудитор вивчає наявність угод з матеріально-відповідальними особами, стан складського господарства, розподіл виробничих запасів, умови й правила їхнього зберігання й охорони, придатність вимірювальних приладів.

Аудитором може бути розроблена модель із проведення інвентаризації, що передбачає наступні основні положення:

- повинен бути визначений склад інвентаризаційної комісії й дата проведення інвентаризації;
- усі виробничі запаси на складі до початку інвентаризації повинні бути розкладені по постачальникам;
- в інструкції повинна бути висвітлена техніка перевірки;
- повинні бути дані критерії оцінки застарілих або ушкоджених запасів;
- повинні бути вказівки про порядок складання й надання інвентаризаційних й (або) порівнювальних відомостей;
- перевірити наявність договорів про матеріальну відповідальність;
- виявити наявність застарілих, ушкоджених та непридатних до відпуску у виробництво виробничих запасів;
- встановити порядок маркування перевірених цінностей у процесі інвентаризації (це знизить ризик втрат і подвійного обліку);
- одержати від матеріально-відповідальної особи письмове пояснення про виявлені надлишки та нестачі;
- скласти службову записку, у якій привести думку про причини виявлених розбіжностей між фактичними й обліковими залишками запасів;
- представити службову записку з аналізом обґрунтованості облікової політики підприємства в частині оцінки виробничих запасів;
- виявити ефективність системи внутрішнього контролю: наявність замків, провести перевірку правильності вимірювальних приладів, строки проведення контрольновибіркових перевірок, звірення даних синтетичного й аналітичного обліку, порядок відшкодування нестач, порядок звірення й оприбуткування запасів, порядок і строки подання матеріальних звітів, контрольний запуск сировини у виробництво.

б) другий етап аудиту виробничих запасів спрямовано на перевірку надходження виробничих запасів. Аудитор повинен перевірити своєчасність і правильність документального оформлення оприбуткування запасів первинними документами типової форми. При перевірці надходження виробничих запасів внутрішній аудитор повинен провести взаємне звірення

прибуткових документів підприємства з розрахунками та інформацію постачальників. Особливу увагу необхідно приділяти перевірці контрагентів на предмет того, чи є вони платниками податку на додану вартість;

в) третій етап спрямовано на контроль вибуття виробничих запасів. На даному етапі внутрішній аудитор здійснює документальну перевірку, яка починається з перевірки первинних документів, а закінчується перевіркою зведених документів (наприклад, матеріальний звіт матеріально-відповідальної особи). Стосовно відпуску запасів у виробництво аналізується також доцільність застосування обраного підприємством методу їх вибуття згідно П(С)БО 9 «Запаси»;

г) четвертий етап спрямовано на підтвердження інформації про фактичні залишки виробничих запасів на складах підприємства. На даному етапі аудитору слід застосовувати вибірковий метод, та здійснювати перевірку відомостей обліку залишків матеріалів на складі, оборотно-сальдові відомості, Головну книгу, Баланс на предмет ідентичності сум. Факт того, що ці суми збігаються із записами в облікових регістрах дає змогу внутрішньому аудитору констатувати ефективність роботи бухгалтерії;

д) п'ятий етап спрямовано на проведення аналізу ефективності використання виробничих запасів. На даному етапі на підставі первинних документів та аудиторських процедур внутрішній аудитор повинен дати оцінку:

- загальному рівню забезпеченості виробничими запасами;
- руху виробничих запасів;
- впливу руху та стану запасів на випуск продукції;
- ефективності використання виробничих запасів та ін.

У ході проведення внутрішнього аудиту виробничих запасів здійснюється аналіз за наступними напрямками:

- аналіз складу, структури і динаміки виробничих запасів;
- аналіз оборотності виробничих запасів;
- аналіз забезпеченості виробничими запасами;
- аналіз ефективності використання виробничих запасів;
- аналіз впливу чинників на прибуток на гривню матеріальних затрат;
- аналіз матеріаломісткості продукції;

Дані аналізу дозволяють внутрішньому аудитору отримати наступні показники ефективності використання виробничих запасів: матеріаловіддача; матеріаломісткість; прибуток на гривню матеріальних затрат; коефіцієнт співвідношення темпів росту обсягів виробництва і матеріальних затрат; коефіцієнт оборотності запасів; коефіцієнт економії матеріальних затрат та ін.

е) шостий етап аудиту виробничих запасів є заключним та спрямований на складання та подання аудитором аудиторського висновку.

У висновку розкриваються результати перевірки та в разі виявлення порушень чи недоліків, аудитор визначає заходи щодо вирішення та поліпшення проблемних питань.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

РОЗВИТОК АУТСОРСИНГУ В МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ

Можайкіна Н. В., канд. екон. наук, доцент, Льовушкіна С. В., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Аналіз діяльності українських підприємств у ринковій системі господарювання свідчить про суттєву залежність ефективності їх функціонування від впливу зовнішнього середовища. Проведене дослідження показує, що основні проблеми функціонування українських підприємств пов'язані з невисокою ефективністю управління та низькою конкурентоспроможністю бізнесу. У зв'язку з цим формування та впровадження механізму управління аутсорсингом є важливим завданням, від вирішення якого залежить ефективний розвиток промислових підприємств України.

Останніми роками спостерігається зростання використання аутсорсингу як усередині країни, так і за кордоном. Сучасне висококонкурентне середовище, у якому працює сучасний бізнес, слугує потужним стимулом для розвитку аутсорсингу. Крім того, глобалізація економіки полегшує процес пошуку можливостей на відкритому світовому ринку для передачі частини діяльності фірми на аутсорсинг замість виконання її власними силами.

Слід зазначити, що поняття «аутсорсинг» є відносно новим. В Україні воно увійшло у практику тільки на початку 90-х років. Американські економісти Р. Чампен і К. Ендрейд зазначають, що цей термін використовується як парасолька для визначення різноманітних напрямів ділової активності [1]. Бравар Ж.-Л. та Морган Р. дали наступне визначення аутсорсингу: це обумовлене договором використання матеріальних засобів, майна та знань третьої особи з гарантованим рівнем якості, гнучкості та цінності вартісних критеріїв і оцінок для надання послуг, які раніше надавалися за рахунок внутрішніх сил компанії, з можливим переходом наявного персоналу до постачальника послуг та/або трансформацією/оновленням процесів або технологій, що підтримують бізнес [1].

Основним джерелом привабливості аутсорсингу є те, що зовнішній постачальник послуг здатний забезпечити економію витрат, більш високий рівень послуг за рахунок спеціалізації, використання більш дешевої та кваліфікованої робочої сили. Використовуючи послуги фірм-професіоналів, компанії можуть направити свої власні ресурси до найбільш прибуткових сфер діяльності.

Основними відмінними рисами аутсорсингу від інших видів співробітництва є: взаємозалежність аутсорсера від необхідності та потреб